

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

De Sacramentis In Genere

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1599]

VD16 B 1607

XVII. Soluuntur obiectiones.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53925](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53925)

mactationes; quæ promissio implenda fuit, siue crederent homines, siue non crederet. Vnde Apostolus Rom. 3. *Nunquid, inquit, incredulitas illorum fidem Dei euacuauit? Absit. Est autem Deus verax, omni autem homo mendax.*

QUARTA ratio. Nostra Sacramenta dicuntur in Scripturis saluare, regenerare, iustificare, vt supra probauimus. Nihil tale vsquam legitur de Sacramentis veteribus, vt patebit ex solutione argumentorum: igitur temerè asseruntur paria, quoad efficaciam.

CAPVT XVII.

Soluuntur obiectiones.

ARGUMENTA aduersariorum sunt quinque. PRIMVM est ex cap. 17. Genesis, vbi Deus sic loquitur de Circumcisione: *Masculus, cuius præputy caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit.* Ex hoc loco sumunt argumentum tam Catholici, qui putant Circumcisionem iustificasse ex opere operato, quàm hæretici, qui non agnoscunt discrimen inter Sacramenta noui, ac veteris Testamenti.

AC PRIMVM Catholici Augustinum sequuti in libro decimo sexto, de ciuitate Dei, capite decimo septimo, ita argumentantur. Deus minatur omni masculo Hebræorum, etiam infanti, perpetuum interitum, nisi fuerit circumcissus; ergo per Circumcisionem liberabantur masculi ab æterna morte.

Calvinus autem libro quarto Institut. cap. 16. §. 3. & 4. ita argumentatur. In Circumcisione eadem est promissio, quæ in Baptismo, nimirum remissionis peccatorum, & vitæ æternæ: igitur non differunt nisi externo ritu, seu signo. Probat antecedens. Nam Genes. 17. vbi instituitur Circumcisio, dixit Deus Abrahæ. *Ego ero Deus tuus, & semini tui post te. Quibus verbis, inquit Calvinus, vitæ æternæ promissio continetur: quemadmodum interpretatur Christus, qui resurrectionem inde probauit, Matthæi 22. quod dicatur Deus, Deus Abrahæ, Deus Isaac, & Deus Iacob: non est enim Deus mortuorum, sed viuentium. Itaq; idem est dicere, Ego Deus tuus & Dab.*

☉ *Dabo tibi vitam eternam. Sed primus ingressus ad Deum est per remissionem peccatorum; ergo promisit Deus etiam remissionem peccatorum, cum ait; Ero Deus tuus, & pater tuus.* Confirmat argumentum Calvinus ex eo, quod Apostolus ad Ephesios secundo dicit, Gentiles, qui erant circumcisi, fuisse sine Deo, sine Christo, sine spe, & alienos promissionibus. Ergo ista omnia consequentur hominibus per Circumcisionem.

RESPONDEO ad argumentum Catholicorum, vim totius illius argumēti pendere ex duobus vocibus, quæ habentur in editione Græca, qua utebatur S. Augustinus. Græci enim sicut habent locum citatum: *Et incircumcisus masculus, cuius caro circumcidetur præputij in die octavo, peribit anima illa de populo suo.* ubi illa verba: *In die octavo,* sunt addita à Græcis: non enim habentur in codicibus Hebraicis, nec in paraphrasi Chaldaica, nec in Latina vulgata editione. Porro ob id duo verba: *In die octavo,* S. Augustinus coactus est hunc locum cum exponere de paruulis, ac dicere, Deum minari peccatis paruulis carentibus Circumcisione; & hinc ulterius coactus est verba consequentia: *Quia pactum meum irritum fecerunt,* exponere & de peccato originali, & de pacto facto cum Adamo de non comedendo ligno scientiæ boni, & mali, quod locum paruuli præuaricari potuerunt: & hinc ultimò coactus est, illa verba, *Peribit anima illa,* exponere de morte æterna, quæ debetur peccato originali. Vide Augustinum lib. 16. de ciuit. cap. 27. lib. 2. de peccato originali, cap. 30. & 31. & lib. 4. de nuptiis, & concupiscentia, cap. 11. At si remoueamus à textu duo illa verba (*In die octavo*) ut verè remouenda sunt, totum argumentum concidet. Nam non cogemur exponere hunc locum de paruulis, immò cogemur exponere solum de adultis, ut hic sit sensus; Masculus Hebræus, qui noluerit circumcidi, aut filium suum circumcidere noluerit, peribit de populo suo, quia in obediens fuit præcepto à me dato de Circumcisione. Et qua sententia non magis sequitur, Circumcisionem iustificare, quàm quodcunq; legis præceptum: millies enim Deus minatur mortem non seruantibus præcepta.

Esse autem illum sensum eius loci, ostenditur tribus modis. PRIMO, ex illis verbis: *Quia pactum meum irritum fecit.* Nam etiam si S. Augustinus hoc exposuerit de pacto facto cum Adamo,

mo, tamen luce clarius est hoc debere exponi de pacto facto cum Abraham de circumcidendis masculis. Nam in illo capite octies nominatur pactum Dei, & semper accipitur pro pacto Circumcisionis. Et quid clarius illa expositione ipsius Dei in eodem capite: *Hoc est pactum meum, quod observabitur; circumcideretur ex vobis omne masculinum?* Proinde causa comminationis hoc loco non est peccatum originale, sed peccatum actuale, id est, transgressio præcepti de Circumcisione, cuius peccati soli adulti capaces sunt.

S E C U N D O, idem probatur ex illa pœna: *Peribit anima eius de populo suo.* Non enim ista verba significant mortem æternam, seu gehennam, sed pœnam aliquam temporalem. Nam id significat illud: *De populo suo*; non enim dicit, *peribit* absolute, sed *peribit de populo*, id est, separabitur à populo suo, seu per mortem corporalem, seu per quandam veluti excommunicationem. Vox enim Hebraica **קָרַח** propriè excindere significat. Et ponitur hæc pœna in Scriptura passim cõtra omnes, qui aliquam cæremoniam omisissent, ut patet Exod. 12. & 31. Levit. 7. 17. 18. 19. 20. & 23. Num. 15. & 19. in quo ultimo loco dicitur, peritura anima illius de populo suo, qui tetigerit cadaver, & se aqua non abluerit; quæ certè omisio non videtur crimen dignum æterna morte.

T E R T I O, probatur ex cap. 4. Exodi, vbi Dominus Moysem occidere voluit, quia filium suum non circumciderat. Vbi clarè videmus, pœnam illam esse mortem corporalem, & in eum latam, qui adultus sit, & capax peccati actualis, non in infantes. Et quanquam S. Augustinus quæst. 11. in Exod. & lib. 4. de Baptismo, cap. 24. conatur ostendere filium Moysis, non ipsum Moysem in periculo fuisse ob incircumcisionem; tamen res clarissima est. Nam si Deus minaretur mortem parvulo, si non circumcidatur octavo die; quid profuisset filio Moysis Circumcisio illa facta post octauum diem? Deinde textus apertissimus est: *Cumq̃ esset, inquit, in itinere in diuersorio Moyses, occurrit ei Dominus, & volebat occidere eum.* Què enim? nisi Moysem, de quo loquebatur in proximis verbis. Præterea sequitur: *Tulit ergo Sephora acutissimam petram, & circumcidit præputium filij sui.* Si illud: *Voluit occidere eum*, de filio Moysis intelligeretur, dixisset Scriptura; **Cir-**

Circumcidit præputium eius, non autem filij sui. Præterea addidit Sefhora, & dixit Mofi: *Sponsus sanguinum tu mihi iam responsum meum amissura eram, nisi te sanguine filij meo redemissem.* Quare S. Hieronymus in commentar. cap. Galatas, non dubitat, quin Mofes in periculo fuerit hoc loco non filius eius.

Ad argumentum Caluini, nego Circumcisioni fuisse æternam promissionem remissionis peccatorum, & vitæ æternæ. enim repugnat PRIMO, Apostolo, & Augustino, qui ut supra vidimus, docet meliores esse promissiones Testamenti nouæ quam veteris. SECUNDO, repugnat primæ institutionis Circumcisionis. Nam primùm imperata est ipsi Abraham, & ei postmodò facta est promissio: ipse autem iustissimus erat antequam Circumcisionem, ut patet ex Genes. cap. 12. & sequentibus, ex Paulo Rom. 4. Non ergo promissio erat de remissione peccatorum. TERTIO, repugnat isti ipsi capiti 17. Geneleos; ubi legitur legimus; Deum promississe Abraham, quando illi instituit Circumcisionem, propagationem posteritatis, & terram Palestinæ: *Ponam, inquit, fœdus meum inter me & te, & multiplicabo te vehementer nimis.* & paulò post: *Ego sum, & prænam pactum meum tecum, erisq; pater multarum Gentium.* Et infra: *Daboq; tibi, & semini tuo terram peregrinationis tuæ, omnem terram Chanaam.* Et hoc idem docet Apostolus Rom. 4. Verum quidem est, promissionem hanc terrenam, & figuram fuisse promissionis spiritualis, & cœlestis, quæ danda erat iis, qui non carne, sed corde circumciderentur: & hoc etiam intelligebant Patriarchæ, & Prophetæ, & alij viri perfecti illius temporis, ut dicit Apostolus Hebr. 11. & Tobias sententia 2. Job. 13. tamen ad literam, promissio terrena erat carnalis Circumcisioni, & hæc sola ad vetus Testamentum pertinebat; & contrarium asserere, quod facit Caluinus, nihil est aliud, quam ea lege Euangelium facere, & omnia confundere.

Ad probationem Caluini ex illo; *Ero Deus tuus,* RESPONDEO; his verbis non significari promissionem vitæ æternæ, & remissionis peccatorum, sed tantùm, ut exponit Chryl. in comment. huius loci, promissionem cuiusdam peculiaris protectionis; qualis debetur populo peculiari, qualis fuit Israeliticus, ut in Deuteronomio passim repetitur. Hoc autem modo Deus non tantùm erat Deus bonorum, sed etiam malorum.

rum, modò essent de populo Israël. Pròinde non significant promissionem remissionis peccatorum illa verba: alioqui Deus non fuisset Deus, nisi iustorum. **A D D E**, quòd ista verba non tam sonant promissionem Dei, quàm obligationem populi. Idem enim est: *Ero Deus tuus, & semini tui*, ac si dixisset: Non habebitis alium Deum quàm me; iuxta illud Hierem. 24. *Ego ero illis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum.* Et illud Genes 29. *Si fuerit Dominus mecum, & dederit mihi panem ad manducandum, erit mihi Dominus in Deum.*

A T, inquit Calvinus, *Deus non est mortuorum Deus, sed viventium, ut Christus ait; Ergo, Ero Deus tuus, significat promissionem vitæ æternæ.* **R E S P O N D E O**; Christi verba nihil aliud significare, nisi Deum non esse Deum eorum, qui non sunt, sed eorum, qui sunt, siue sint boni, siue mali; siue beati, siue damnati. Nam probare volebat còtra errorem Sadducæorum, animas mortuorum hominum esse immortales, & ideò non extingui cum corpore, sed reuera permanere, & viuerè: id verò probauit optimè ex verbis Dei ad Moysen, Exodi 4. *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob.* Cùm enim illi iam mortui essent, quantum ad corpus, nisi viuerèt, quantum ad animam, non diceretur, Deus esse Deus eorum; non enim Deus est eorum, qui nihil sunt.

A D illud ex epist. ad Ephesios **R E S P O N D E O**; Gentiles fuisse sine Deo, sine Christo, sine spe, & sine promissionibus, nò quia carebant Circumcisione, sed quia carebant vera fide, & notitià veri Dei, & idola pro Deo còlebant. Alioqui enim etiam inter Gentiles, qui Deum verum agnoscebant, ut olim Iob, & postea Cornelius Centurio, & alij nonnulli, non erant sine Deo, sine Christo, & sine spe, etiamsi circumcisi non essent.

A R G U M E N T U M S E C U N D U M sumitur ex Leuit cap. 4. 5. & 6. ubi sic legitur: *Anima quæ peccauerit, & contempto Domino, negauerit proximo suo depositum, quod fidei eius creditum fuerat, vel vi aliquid extorserit, aut calumniam fecerit, siue rem perditam inuenerit, & insicians etiam peierauerit, & quodlibet aliud ex pluribus fecerit, in quibus solent peccare homines, conuicta delicti, reddet omnia, quæ per fraudem voluit obtinere integra, & quintam insuper partem domino, cui damnatum intulerat; pro peccato autem suo offeres.*

offert arietem immaculatum de grege, & dabit eum Sacerdoti iuxta estimationem mensuram \bar{q} delicti, qui rogabit pro eo coram Domino, & dimittetur ei pro singulis, quae faciens peccauit. Hic aperte videmus promitti remissionem cuiuscumque peccati, etiam periurij, quod inter grauissima numeratur offerenti sacrificium. Et confirmatur argumentum. Nam haec caeremonia a Deo instituta cum tam insigni promissione remissionis peccatorum non iustificat, inepte Catholici colligunt ex epistola Iacobi cap. 5. Extremam unctionem iustificare. Nam eodem modo loquitur Iacobus: *Infirmatur quis uobis? inducat presbyteros Ecclesiae, & orent super eum, & ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit eum firmum, & alleuabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei.*

RESPONDEO; Sacrificia vetera valuisse ad expiationem peccati, quoad poenam temporalem, & quoad immunditiam legalem, non quoad culpam, & poenam gehennae, nisi quatenus signa quaedam, erant protestantia fidem in Christo, ut docent communiter Theologi in 4. sentent. dist. 1. S. Thomas in 1. 2. quaest. 103. art. 2. & Alfonso Tostatus cap. 1. Leuit. quaest. 19.

Potest autem id probari multis modis. PRIMO, quia scriptura non instituit sacrificia pro omnibus peccatis, sed solum pro peccatis ignorantiae, praesertim contra caeremonias legis, ut patet Leuit. 4. & 5. etiam pro peccatis circa damnum proximi, in rebus externis, & pro periurio ex cupiditate habere res alienas prolato, ut patet Leuit. 6. Pro aliis peccatis grauioribus, ut pro blasphemia, homicidio, adulterio, idololatria, nullum inuenitur sacrificium. Neque obstat, quod Leuit. dicitur, sacrificio arietis expiari omne id peccatum, quo peccare solent homines. Nam loquitur de omni peccato circa oblationem rei alienae, non de omni peccato simpliciter, alioquin frustra capitibus superioribus ponerentur varia sacrificia pro variis peccatis. Igitur si sacrificia non expiabant omnia peccata, sed solum quaedam, sine dubio non expiabant quoad culpam, sed solum quoad poenam temporalem, vel immunditiam legalem. Nam Deus nunquam remittit vnum peccatum quoad culpam & poenam aeternam, quin remittat omnia; & hinc etiam apparet differentia inter promissiones istas veteris

teris Testamenti, & promissiones Sacramenti Extremæ vntionis Iacobus enim absolutè de omnibus dicit: *Si in peccatu fuerit, remittentur ei.*

S E C V N D O id probatur, quia sacrificia vetera, vt notat S. Thomas loco citato, non placebant Deo ex se, sed ex deuotione & obedientia offerentium; vt patet: Quia Prouerb. 15. victimæ impiorū dicuntur abominabiles Domino; Eccles. 34. *Dona iniquorum non probat Altissimus, nec respicit in oblationes iniquorum.* Isa. 1. vbi Dominus dixerat, sed nolle sacrificia Israëlitarum; subiungit: *Manus enim vestræ sanguine plene sunt.* Malach. 2. dicit Deus malis sacerdotibus: *Maledicam benedictionibus vestris.* Et 1. Reg. 15. *Nūquid vult Deus sacrificiū, & non potius, vt obediatur voci Domini?* Deniq; Gen. 4. *Respexit Deus ad Abel & ad munera eius; ad Cain & ad munera eius non respexit.* Vnde GREGORIUS lib. 22. moralium, cap. 12. *Irā iudicis placare nescit oblatio, nisi ex munditia placeat offerentis.* Et infra: *Idcirco non Abel ex muneribus; sed ex Abel munera oblata placuerunt.* Hinc ergo colligimus, sacrificia non valuisse ad expiationem peccati. Nam vel qui offerri iubebat, iustus erat, vel iniustus; si iustus, non egebat remissione peccatorum; si iniustus, nihil valebat eius sacrificium, vt iam ostendimus; **D I C E S**, valere poterat iniusto ex merito Sacerdotis offerentis. At non possunt merita vnus conferre alteri primam gratiam certò, & infallibiliter. Hic autem ponitur promissa absoluta de remissione peccatorum; ergo oportet intelligere de remissione, quoad pœnam temporalem tantum.

T E R T I O, Ezechiel cap. 18. cùm de remissione peccatorum agitur, nusquam fit mentio sacrificiorum. Immo Prophetæ ceteri, & Paulus disertè docent, non posse sacrificiis expiari culpas animorum. Ne igitur Scripturæ inter se pugnent, cogimur fateri, in Leuitico non agi, nisi de expiatione legalis immunditiæ, vel remissione temporalis pœnæ.

Argumentum **TERTIVM** sumitur ex 1. Cor. 10. vbi Apostolus loquens de manna Hebræorū, & de aqua scaturiente ex petra, sic ait: *Eandem escam spirituale manducauerunt, & eundem potum spiritualem biberunt.* Hoc argumentum magni facit Calvinus lib. 4. Inst. cap. 14. §. 23. *Nihilò splendidius de illis, inquit, loquitur Apostolus, quàm de hęcùm doces, Patres eandē*
R. nobiscum

nobiscum escam spiritualem manducasse, & escam illa Christum interpretatur. Quis mane ausit facere signum illud, quod veram Christi communionem Iudæis exhibebat? Et infra Ergo, inquit, primum in Sacramentis pares nobis facit, & nullam prerogativam particulam nobis relinquit. Idem argumentum urget Petrus Martyr in commentario, 1. Cor. 10. & Kemnitius in 2. part. Examinis, pag. 67.

Porro argumentum hoc quatuor habet difficultates. **PRIMO**, urget particulam (*Eandem*). Si enim eandem escam Iudæi veteres manducaverunt in manna, quam nos in Eucharistia. certè eiusdem erunt virtutis manna & Eucharistia. **SECUNDO**, urget particulam (*Spiritualem*). Si enim esca illa, & potus spiritualia erant, certè spirituales effectus habebant, proinde non erant nuda signa corporalia. **TERTIO**, urget effectum causæ. Nam (ut ipsi dicunt) Apostolus volebat admonere Christianos, ne nimium confiderent in perceptione Sacramentorum, & ut non crederent, sibi esse omnia salva, quia Baptismum & Eucharistiam perciperent, nisi etiam perseverarent in bonis operibus: id verò Apostolus facit exemplis antiquorum, quibus parum profuerunt similia Sacramenta, cum non abstinerint se à peccatis. Oportet igitur Sacramenta illorum & nostra eiusdem esse dignitatis & efficaciam, si Pauli argumentum aliquid valere debet. **QUARTO**, confirmant ex Augustino; qui de isto loco Pauli disputans tract. 26 in Ioann. dicit, Sacramenta Iudæorum & nostra fuisse in signis diversa; in re quæ significatur, paria; diversa specie visibili, paria virtute spirituali.

RESPONDEO; Calvinum & Kemnitium secum aperte pugnant. Nam imprimis Calvinus & Kemnitius loco notato volunt, manna & aquam de petra scaturientem, immo & transitum maris rubri, Sacramenta fuisse apud Iudæos, & Sacramenta iustificantia, ut apud nos Baptismus & Eucharistia. At ipsi idem supra negarunt, ista esse Sacramenta. Nam Calvinus lib. 4. Inst. cap. 14. §. 19. dicit, Sacramenta, de quibus agimus, esse caeremonias ordinarias, non aliquid quod semel, & iterum factum est. Et Kemnitius in Examine 2. partis, pag. 40. posuit in definitione Sacramenti, ut sit caeremonia quæ durat, quamdiu religio durat. Constat autem, tales non fuisse manna, aquam de petra, & transitum maris: illa enim nec caeremonia

niæ fuerunt, nec nisi ad breue tempus durârunt. Deinde Calvinus hoc loco dicit, ita esse paria Sacramenta vetera nostris, vt nulla prærogatiuæ particula nostris relinquatur: & tamen supra eodem cap. 14. §. 22 dixerat, nostra esse excellen tiora, eò quòd vberiozem gratiam conferant. Porro Kemnitius in alia re grauiore secum pugnat. Nam hoc loco admittit cum Caluino, Eucharistiam nihilo esse præstantiorem, quam fuerit manna Iudæorum, & non aduertit, Calvinum ista argumeta proferre ad probandum, in Eucharistia non esse corpus Domini, nisi tropicè, quomodo fuit in manna, cuius contrarium docent Lutherani, & ipse Kemnitius in hac ipsa 2. par. Examinis, pag. 332.

SED his omissis, ad PRIMAM partem argumenti respondeo; cum Scriptura dicit: *Eandem escam manducauerunt*, non velle dicere, eandem esse escam nostram & illorum, sed eandem illorum omnium: est enim sensus; Omnes Iudæi eandem escam manducârunt, & tamen non omnes placuerunt Deo. Id quod probatur: nam PRIMO, illa non erant Sacramenta, nostra sunt Sacramenta, vt iam ostendimus. SECUNDO, illa erant communia etiam bestiis: nam etiam bestia biberunt ex aqua scaturiente ex petra, & transierunt mare rubrum; & canes, & gallinæ, & similia animantia domestica, manna in cibum sumpserunt: & id non casu aliquo aut malitia alicuius, quomodo etiam fieri posset, vt signa Eucharistiæ à bestiis vocarentur: sed ex instituto & voluntate Dei. Deus enim aquam de petra eduxit, vt biberent homines & iumenta: & mare aperuit, & pluit manna, vt transierent, & viuerent homines & iumenta. TERTIO, quia nulla legitur promisso facta comediti manna, aut bibenti aquam illam, aut transeunti per mare rubrum: nostra autem Sacramenta habent amplissimas promissiones. Hic planè in angustias rediguntur.

Petrus Martyr in comment. 1. Cor. 10 conatur extricare se; & postquam petiit, vbinam sint promissiones annexæ mari rubro & manna, ita responder: *Existimo ea esse, quæ in Exodo & in Numeris legimus. In Exodo quippe admonebantur, vt attenderent visuri magna Deum idem inuenies de manna scriptum, si omnia diligenter percurreris.* Hæc ille. At ista testimonia sunt inopiæ & miseræ aduersariorum. Si enim aliquid haberent, notarent locum Scripturæ, non nobis iniungerent,

R 2 gerent,

gerent, vt quæramus. Porro diligenter quæsiui, & non inueni nisi has promissiones. Exod. 14. filiis Israël transituris mare rubrum, dicitur à Mose: *State, & videte magnalia Dei. Egyp-
tios enim, quos nunc videtis, non videbitis ultra in semp-
ternum. Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis.* Haec autem promissio temporalis est, & cōtinuò impleta occidit
mari rubro Ægyptiis, vt ibidem legimus. Rursus Exod. 16. ex-
hibetur manna populo, & coturnices, nec vlla promissio ad-
ditur, nisi illa dicatur promissio: *Vesperè comedetis carnes, &
manè saturabimini panibus.* Denique Exod. 17. & Numer. 20.
educitur aqua de petra; sed nulla est ibi promissio, nisi illa:
*Cùm eduxeris aquam de petra, bibet omnis multitudo, & sa-
menta eius.*

Vidit Petrus Martyr, has esse terrenas promissiones; & cir-
circo ne penitus caussa cecidisse videatur, existis ipsis prom-
issionibus elicere conatur promissionem remissionis peccato-
rum. Vtitur autem hac ratiocinatione; Extremum malorum
& radix omnium aliorum est peccatum; igitur cùm petimus
ab aliquo malo liberari, quodcumq; illud sit, tacito sensu pe-
timus à peccato liberari. Igitur eodem modo, quæcumq; bona
Deus promittit aut exhibet, innituntur reconciliationi cum
eo, & gratiæ ac fauori eius. At certè facilius esset, ex petra eli-
cere aquam, quàm ex his locis Scripturæ elicere promissio-
nem reconciliationis. Nam etiam si peccatum Adæ fuit occasio
omnium malorum, tamen non sunt ita connexæ afflictio-
nes huius vitæ cum peccatis, vt non possint esse separata. Sa-
pe enim peccant homines, & tamen non puniuntur in hac
vita: sape non peccant, & affliguntur, vt patet de S. Job, & To-
bia, & aliis, qui non propter peccata, sed ad exercitium virtu-
tis affligebantur. Et contrà in rebus bonis, sape Deus dat
fluentiam rerum temporalium iis, quibus non est data
gratiam suam, & vitam æternam, vel vt remuneret eorum bo-
na opera moralia, vel aliis de caussis; & non dat bona tempo-
ralia iis, quibus daturus est vitam æternam, vt patet Lucæ
exemplo diuitis & mendici, & in Scripturis passim de Nabu-
chodonosor, de Cyro, & aliis, quibus Deus subiecit orbem
terræ, cùm tamen eius amici nunquam fuerint. Vide Augusti-
num lib. 5. de ciuitate Dei, cap. 12. & 15. Itaque errat Martyr
apertissimè, cùm dicit, quælibet bona quæ Deus dat, innituntur
recon-

reconciliationi cum Deo, & gratiæ ipsius. Nec sequitur; Deus promisit populo Iudæorum victoriam de hostibus, vel abundantiam cibi & potus; ergo promisit remissionem peccatorum & vitam æternam. Vide B A S I L I V M libro de Spiritu sancto, cap. 14. vbi probat, nullam fuisse spirituales promissionem in transitu maris rubri, mannae, aquæ, &c. ac dicit, eos vniuersam Euangelicam disputationem extenuare, qui signa illa nostris æquant: *Quæ, inquit, peccatorum remissio, quæ vitæ renouatio in mari? quod donum spirituale datum est per Moysen? quæ illic peccati mortificatio?*

Ad SECUNDAM partem argumenti dico; Manna & aquam de petra scaturientem vocari cibum & potum spirituales, non propter effectum, sed propter causam, & propter significationem. Propter causam quidem, quia vtrumque productum erat per miraculum opera Angelorum; vt indicant hoc loco Chrysostomus & Theophylactus. Vnde Psal. 77. manna dicitur panis Angelorum: *Panem Angelorum manducauit homo.* Et certè non dicitur panis Angelorum, quia eo vescantur Angeli, sed quia eum fecerunt Angeli. Et de aqua explicat idem Apostolus, cur diceretur potus spiritualis: *Bibebant, inquit, de spirituali consequente eos petra, petra autè erat Christus.* Vbi non ipsam aquam quam bibebant, vocat spirituales; sed petram, quæ erat causa illius aquæ, & monet, veram causam illius aquæ non fuisse petram corporalem & visibilem, quæ fixa humi iacebat, sed quandam aliam inuisibilem petram, id est, Christi Dei prouidentiam, quæ eos nunquam deserebat. Quare cum dicit Apostolus: *Bibebant de spirituali petra,* non est sensus (vt putat Calvinus) quod biberent spirituales petram, id est, Christum, sed quod biberent aquam ex petra spirituali, id est, Christo, tanquam ex causa efficiente profluentem. Quocirca non comparat Apostolus aquam cum Christo, sed petram, quæ erat causa aquæ. Confirmatur hæc tota expositio ex Ioann. 6. *Patres vestri manducauerunt manna in deserto, & mortui sunt. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* Vbi Dominus apertissimè docet, non fuisse manna Iudæorum cibum spirituales, quoad effectum, vt est Eucharistia: qui enim manna manducarunt, mortui sunt.

Respondent Calvinus lib. 4. Instit. c. 14. §. 25. & Martyr loco citato, Christum se accommodasse crassæ Iudæorum opinio-

ni, qui manna nihil aliud, nisi cibum ventris esse cogitabunt. Itaque Christum non asseruisse, se daturum meliorem cibum quam fuerat manna reuera, sed quam fuerat manna secundum crassam Iudæorum opinionem. At contra. Nam vel Iudæi rectè sentiebant, manna fuisse cibum corporalem tantum, vel non rectè: si rectè, igitur nostra Eucharistia est longè melior, cum sit cibus spiritualis: si non rectè, igitur Dominus probauit illorum errorem, & non sincerè, immò nec verè loquitus est. Siquidem etiam ipse asserit, cibum illum fuisse corporale tantum, cum ait: *Patres vestri manducauerunt manna, & moriui sunt.* Et clariùs paulò antè. nam cum gloriatur, patres suos manducasse manna in deserto, & hunc panem quasi cœlestè iactarent, Christus dixit: *Non Moses dedit vobis panem de cælo, sed Pater meus dat vobis panem de cælo* verè id est (vt rectè exponit Cyrillus lib. 3. in Ioan. c. 34, & Chrysostomus hom. 44. in Ioannem) manna non erat reuera panis cœlestis, sed terrenus, licet de cælo, id est, ex aère descendisset: panis autem verè cœlestis est iste, quem nunc Pater dat vobis.

Adde quod CHYSOSTOMVS homil. 45. in Ioann. nobiscum sentit: *Animaduerte, inquit, quam faciat huius panis & manna differentiam, ab vtriusque scilicet sine: quod enim manna nihil magnum præberet, addit, Patres nostri manducauerunt, &c.* Item CYRILLVS lib. 4. in Ioan. cap. 11. de manna Iudæorum, ita Christum loquentem inducit: *Ego sum panis verus, ille figura, imago, umbraque solummodo fuit.*

Ad TERTIAM partem argumenti respondeo, scopum apostoli non esse ostendere, non esse nimium confidendum Sacramentis, sed potius non esse abutendum Sacramentis. Nam si vellet ostendere, non esse nimium confidendum Sacramentis, idque exemplo Iudæorum, accepisset in exemplum vera Sacramenta Iudæorum, vt Circumcisionem, & agnum Paschalem, & similia. Ipse autem accepit alia quædam, quæ sunt quidem figuræ Sacramentorum nostrorum, non tamen sunt ipsa Sacramenta, vt supra ostendimus, Præterea id patet ex ipso cõtextu. Nam cap. 8. hortabatur Christianos, ne manducarent idolothyta; ne eo modo offenderent infirmos, deinde cap. 9. ostendit exemplo suo, oportere non offendere infirmos; tum cap. 10. reddit ad quæstionem de idolothytis, & probat, non esse ea comedenda, quia nimis turpe sit, a mensa Domini

mini transire ad mensam dæmoniorum; id enim est signum magnæ ingratitude in Christum, & magnæ irreuerentiæ erga Sacramenta ipsius. Ad hoc igitur ostendendum profert exempla Iudæorum. Proinde non requiritur (vt vult Calvinus) vt parem vim tribuamus mari rubro & Baptismo, mannae & Eucharistiæ. Nam quò sunt illa inferiora, eò argumentum Pauli est fortius. Si enim Iudæi puniti sunt, quòd contempserint figuras Sacramentorum nostrorū, & ingrati fuerint Deo, à quo illa beneficia acceperant; quantò iustius puniendi sunt Christiani, qui contempnunt Sacramenta ipsa, & ingrati sunt Deo, à quo acceperunt beneficia longè maiora?

Ad **QVARTAM** partem argumenti respondeo, S. Augustinum nusquam dicere, Sacramenta nostra & vetera esse paria, quoad efficaciam, sed tantum quoad significationem seu rem significatam, quia nimirum eundem Christum omnia significant. Vide Augustinū non solum tract. 26. & 41. in Ioannem, quæ loca aduersarij citant; sed etiam in Psal. 72. & 77. & tract. 11. in Ioan. & homil. 27. ex lib. 50. homiliarum: vbiq; enim hoc repetit, diuersa fuisse signa, sed vnā rem significatam, id est, Christum. Illa autem verba, quæ Calvinus citat ex tract. 26. in Ioan. *Diuersa sunt specie visibili, paria virtute spiritali*; nō integrè & bona fide adducta sunt. Sic enim **AVGVSTINVS** loquitur: *Aliud illi; aliud nos, sed specie visibili quidem, tamē hoc idem significante virtute spiritali*: id est, diuersa erant signa, tamen quoad vim spiritualem significandi, eadem erant, quia idem significabant: quod clarius paulò antè dixerat his verbis: *In signis diuersa sunt, sed in re, quæ significatur, paria sunt*. Nec poterat Augustinus vllō modo dicere, quod ei Calvinus tribuit, Sacramenta vetera nostris æqualia esse, quoad efficaciam, cū in Psal. 72. dixerit, nostra esse salubriora & feliciora; & lib. 19. contra Faustum, cap. 14. nostra dixerit esse virtute maiora, vtilitate meliora.

Vnum est hīc **OBSERVANDVM**, Augustini expositionem, qui per eandem escam spiritualem 1. Cor. 10. intelligit significari, eadem esse Sacramenta vetera & noua, quoad vim significandi, & inde illam escam dictam esse spiritualem, non esse quidem contra nos, vt iam ostendimus; tamen non esse necessariò sequendam. Nam si per escam spiritualem intelligeremus escam spiritualiter intellectā, vt vult Augustinus, tunc

soli iusticiam manducassent. Id quod fatetur Augustinus, &
 Ideo notat Paulum dixisse: *Patres nostri eandem escam spiritualem manducaverunt*; non autem, Patres vestri, quia loquebatur solum de iustis, qui sunt nobis similes. Christum autem Ioan. 6. dixisse: *Patres vestri manducaverunt manna*, non Patres nostri; quia loquebatur Dominus de malis Iudæis, qui non manducaverunt illam escam spiritualiter. At hoc congruat Apostoli verbis, qui ait: *Patres nostri omnes eandem escam spiritualem manducaverunt*; & per, *Omnes*, intelligit non omnes iustos tantum, sed omnes absolute tam bonos, quam malos, qui in deserto illo fuerunt. Nam subiungit: *Sed non pluribus eorum beneplacitum est Deo*; & paulo ante dicit: *Patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt*. At certe non tantum boni, sed etiam mali sub nube fuerunt, & mare transierunt. Verior igitur est Chrysostomi & Coriilli expositio, & aliorum interpretum, quos supra sequimus. Nec mirum esse debet, si antepositum in huiusmodi explicatione Chrysostomum Augustino. Nam ille scripsit commentaria ex professo in Epistolam hanc B. Pauli; sed autem obiter explicuit hunc locum in commentariis in Iohannem.

Argumentum QUARTUM sumit Kemnitius ex Paulo Col. 2. *Circumcisi estis Circumcisione non manufacta, in expoliatione corporis carnis*. Paulus, inquit Kemnitius pag. 66 permutati vocabuli Circumcisionis & Baptismi, significat nos qui in novo Testamento per Baptismum habemus expoliationem corporis peccatorum carnis, accepisse, & habere idem, quod circumcisi in veteri Testamento per Circumcisionem acceperunt.

RESPONDEO, hoc argumentum nihil concludere. Nam etiam si Paulus Baptismum vocat Circumcisionem, quia Circumcisio fuit figura Baptismi; tamen non inde sequitur, eundem fuisse effectum utriusque, immo sequitur, non esse eundem, cum non possit esse vis eadem figuræ, & rei figuratæ. Unde idem Apostolus Circumcisionem Iudaicam vocat manufactam, nostram autem negat esse manu factam, quia qui principaliter baptizat, Deus est, non homo. Neque tribuit Paulus effectum Circumcisionis Baptismo. Nam expoliare à corpore peccatorum, id est, à toto corpore obnoxio peccatis, & reddere

reddere hominem plenè spiritualem, tribuit Paulus soli Circumcisioni Christianæ, id est, Baptismo. Circumcisio enim Iudaica non totum corpus, sed vnam particulam circumcidebat.

Argumentum QVINTVM est Kemnitij, pag. 67. ex Paulo ad Hebr. 13. *Christus Iesus heri, & hodie, ipse & in secula.*

RESPONDEO., argumentum si quid concludit, tantùm concludere Sacramenta vetera idem significare, quod nostra significant, nimirum Christum, qui erat in Testamento veteri latens in figuris, & variciniis. At ne hoc quidem concludit. Nam Apostolus loquitur de fide, & doctrina, non de Sacramentis: vult enim credi, Christum esse æternum, non temporalem, vt somniabant hæretici.

CAPVT XVIII.

De caractere.

SEQVITVR TERTIA quæstio de effectu Sacramentorum, quæ est de caractere: an scilicet Sacramenta aliqua imprimant in anima indelebilem characterem. Tria dicemus, PRIMO, quid aduersarij sentiant de caractere. SECVNDO, quæ sit sententia ac doctrina Catholicorum de caractere. TERTIO, demonstrabimus ex Scriptura, Patribus, & rationibus hanc veritatem. Ex quibus argumenta aduersariorum euanescent.

Quoad PRIMVM Ioannes Wiclefus lib. 4. Trialogi, cap. 15. (teste Thoma Waldensi tomo 2. de Sacramentis, cap. 109.) characterem Sacramentalem affirmat nec Scriptura, nec ratione posse probari. Idem hoc tempore docent omnes hæretici, ac imprimis Ioannes Calvinus in antidoto Concil. sess. 7. can. 9. & Martinus Kemnitius in 2. p. Examin. pag. 129 & seq. & Tilmannus Heshusius in lib. de errorib. Pontificiorum tit. 5.

Argumenta sunt tria, quibus vtitur Kemnitius PRIMVM, quod in Scripturis, & Patribus de caractere isto mirum silentium sit. Quod argumentum etiam Caluini est; & ex his, quæ dicemus, per seipsum corruet.

SECVNDVM est, quòd inter ipsos etiam Scholasticos ni-

R 5 hil